Print Date: 19 March 2022. Source: Page 2, ha-boḳer - הבקר, 14 January 1946 *** "Historical Jewish Press", The National Library of Israel and Tel Aviv University

ומן גיטו וואַרשה

הפרטיזנים השמאליים לא מסרו כסף שנשלח ליהודים לקנית נשק

מאת הלל זיידמן

גיטו וורשה, יום ד׳ 14 בינואר 1943.

אם להתנגד צריך להשיג נשק ותחמושת, ואת זה אין להשיג אלא בכסף. כל ההבטחות לתת נשק במתנה, באם אין כסף, נסתיימו באפס. ובכן יש צורך בכסף. ובהרבה כסף, אקדוח רגיל עולה משלשת אלפים עד חמשת אלפים זהובים. מהיכן איפוא ימצא הכסף?

עוד יש בגיטו הרבה עשירים. יש בעלי דברי חפץ מלפנים. ויש שהרויחו בימי הכיבוש. יש שצברו כסף בבתי המלאכה. ועליהם יש טינה בלב, ובצדק. נזכרים בשערוריה שלפני הגירוש: אנשים ממש מתו ברחובות מרעב — יאחרים חיו במותרות.

ובכן הוחלט לאסוף כסף בכח. יש אנשים, שאי אפשר לפנות אליהם בדברי מוסר ולהזכיר להם את חובת הלבבות. הלשון היחידה שהם מבינים זהו האקדוח. יש הכרח בסידור. רק כך אפשר להשיג כסף אצל עשירים מסריחים.

ובכן אורגנו זוגות לאסוף את הכסף, שני זוגות, מזוינים באקדוחים. הם גם לוקחים בני תערובות — בן או בת. הם נכנסים בלילה לדירה, דורשים כסף ומקבלים.

לא רק אצל יחידים משיגים כסף בדרך זאת. גם אצל מוסדות. כך התנפלו על נשיא הקהלה המתנדס ליכטנבום ודרשו מקופת מועצת היהודים חמשת מיליון זהובים. הוא עמד על המקח ונתן להם שלשת מיליון. וכפי שאומרים לא היה כלל בלתי מרוצה משוד זה, בחינת „כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". הוא ידע, שהכסף קודש למטרה יהודית חשובה.

היו גם הרבה אנשים, שנתנו כסף בחפץ לב לועד ההתנגדות. הרבנים חטילו על עצמם מס למען הועד. ראיתי אצל הרב ר׳ מנחם זמבא אישור על 17 אלף זהובים ששלח לועד ההתנגדות. גם ר׳ שמעון לנדאו שלח סכום גדול, גם הג׳וינט נתן סכום ניכר להתנגדות.

לעומת זאת קרו כמה מעילות וגזלות על רקע זה. היו בגיטו טיפוסים פליליים, שהתנפלו על יהודים בלילה, שדדו כסף כביכול למען ההתנגדות ובאמת שמו את הכסף בכליהם. הם היו מתפרצים בלילה לדירות מזוינים באקדחים ולוקחים קודם כל את הבגדים, כי ידעו שהיהודים תופרים לתוך בגדיהם כסף ודברי חפץ כדי להעלים אותם מן הנאצים.

על ידי כך שרר בגיטו טירור פנימי מסריים. תופעת לואי טבעית של המסיבות. אבל הטירור של הליסטים נעלם בלחץ הטירור האידיאולוגי.

באחת הישיבות נידונה שאלת הכסף, שצריך היה להתקבל מחוץ לארץ למען יהודי המחנות, לתצלה ולהתנגדות. נמסר כסי פרטיזנים פולנים, שמלונדון נשלח כסף למען הגיטו. אין יודעים מי בגיטו מיוסה כח לקבל את הכסף. הפרטיזנים פרענים, שהגיטו אינו קיים, יש רק בתי מלאכה. הם גם אינם יודעים לאיזו מטרה נשלח הכסף.

יחיאל רייזמן ואברהם וולפוביץ מציעים מסחר עם הפרטיזנים הפולנים, זאת אומרת שבכסף זה יקנו אצלם נשק. אולי נשיג על ידי כך את הכסף. כי באופן אחר לא נשיג אותו. הדבר הוצע להם. הבונדאים ואספו

וקלפשיש כבר נשאו ונתנו, אבל ללא תוצאות. אי אפשר אפילו להודע כמה כסף נתקבל. מתי וממי. אדרבא כשפנו לפרטיזנים בענין זה מצד הועד היהודי התחילו קודם כל בחקירה — כיצד נודע לנו דבר הכסף. הם אומרים שהדבר הוא סוד הסודות אפילו בשבילנו. שלטובתנו נשלח הכסף.

בכלל דוחים אותנו בתרוצים שונים, ואין להשיג אצלם כלום. גם מאוריצי אונ׳ך, הנמצא בעבר הארי, בונדאי ועם זה סוחר השתדל אצל החברים הפולנים, שהם בני אינטרנציונל אחד אתו, כדי להשיג משהו לעזרה, להצפנת ילדי ישראל, להתנגדות מזוינת אבל בלי תוצאות.

יוסף שצ׳רנסקי העוסק בעניני הכספים אומר:

— אנחנו סמכנו עליהם בענין עזרה נגד גירושים. הם צריכים היו לפוצץ פסי הרכבת בדרך לטרבלינקי, אנחנו סמכנו עליהם בנוגע להצלה והסתתרות, חכינו מהם לנשק — ותמיד ובכל מקום רימו אותנו. נתייאש איפוא מלה־שיג כסף אצלם, אף על פי שהכסף שלנו, הדבר רק ישלח אותנו. גם כאן עלינו לעזור לעצמנו.

וכך הנה.

היום ברחוב נלבקי

גיטו וארשה, יום ו׳ 15 בינואר 1943.

ניגשנו במרץ להעברת כל הספרים מן הדירות היהודיות העזובות ברחוב נאלבקי 33־41 לארכיון הקהלה. בבוקר השכם בשש וחצי ארגנתי חבורה למלאות עבודה זאת. חבורת אוספי הספרים גדלה. וזהו הרכבה: יהודה לייב אורליאן (מנהל לשעבר של סמינר בית יעקב בקרקוב), אליעזר גרשון פרידנזון (עורך לשעבר של עתון בית יעקב בלודז׳), גוסטבה יארצקה (הסופרת הידועה), יחיאל רייזמן, ד״ר אדמונד שטיין (מנהל לשעבר של המוסד לחכמת ישראל בוארשה), עורך הדין ד״ר רוטפלד (ציר לשעבר), ד״ר ול (מנהל ראשי של בית החולים), הרב שמואל בר, ד״ר שמואל שיפקביץ, יונה שפר (מזכיר הקהלה לשעבר בלודז׳), מרצלי רייך, אהרן זמבא, שלום זאלברג, ח. פינקלשטיין, אלכסנדר רוזנפלד, יצחק רוזנשטרוך ואחרים.

ובכן אנחנו מהלכים כל היום עם שתי עגלות יד על סני הרחובות היהודים המיותמים מוראנובסקה, זאמנהוף, נאלבקי, פראנציש־קאנסקה, קוסייצקה, נוביניארסקה, שוונטויירסקה, בוניפראטרסקה.

דממה איומה. הבתים הריקים מביטים עלינו במרה שחורה בחלונותיהם הפתוחים ללא זגוגיות. כתורים של עיני מת. על סני החצרות היהודיות, שהיו תמים הומות, פרש את כנפיו צלמות. רחובות הרובע היהודי הם בית עולם אחד גדול. אבל אין בו קברים. יש רצון לשבת ולהזיל דמעה על קבר, אבל הרי הקבר חפור באויר.

כאן נתקיים מה שנאמר: אבן מקיר־תזעק. כל כותל היא כותל מערבי. אבל אלה שעמדו תחתיו שוב לא יראו אותו.

את היהודים הוציאו מכאן, אבל בחלל האויר נשאר פחד המות שלהם. נשארו בתיהם־קבריהם.

נדמה לי, שכל הגיטו הגדול הוא הלויה גדולה אחת. שורות שורות של בתים מלויים אלפי מתים, ובדרך נקפאו באבלם.

אני נזכר: ידידי שיצא לאמריקה (בנימין וולף הנדלס) כתב לי לפני המלחמה: „יש רגעים, בפרט בשבתות וביתים טובים, שהייתי רוצה לנשק אבני נאלבקי. ואני נזכר מה שאמר לי פעם אלבר לונדר, מחבר הספר „היהודי התועה" (שתרגמתי פעם בשביל „אידישס טאגבלאט" בוארשה):

„כשיבוא אליהו הנביא לבשר בשורת הגאולה — איפה יתיצב כדי לתקוע בשופר? הוא עונה: „כאן בסינת רחובות גיינשה ונאלבקי, כי כאן מרוכז יותר מאשר במקום אחר בעולם הסמון היהודי, הכח היהודי והיהדות. יבוא יום ואליהו הנביא מבשר הגאולה יעמוד כאן ויתקע בשופרו של משיח ויצאו המונים המונים יהודים מרח׳ פראנציסקאנה, וואלובה, סמוצ׳ה, זאמנהוף ונובוליפיה, יהודים בעלי זקנים ופיאות, ומחוסרי זקנים ופיאות, לבושי ארוכים ולבושי קצרים, זקנים וצעירים, אנשים נשים, חסידים ומתנגדים, וילדים, ילדי ישראל בעלי עינים חולמות ופנים חוורים. הנה אליהו הנביא שבחלומם, שציפו לו בסדר ליל פסח מדי שנה בשנה — לשוא, והנה בא.

כך חלם הסופר הצרפתי, וכדי שלא אחשוב אותו לבעל דמיון נימק לי את הדבר לפי ההגיון ועל פי שכל כמעט באופן מתימאטי:

— מכל הקבוצים היהודים בעולם הגדול ביותר הוא בפולין (אמריקה לא הביא בחשבון מפני הפיזור שבה ומיעוט היהדות), ובפולין גדול הקבוצים הוא בוורשה, ובוורשה — סנת נאלבקי־גנשה. נמצא, שכאן דוקא מרכז המרכזים של העולם היהודי.

והיום עברתי במרכז זה. שומם, עזוב ככל רחובות הגיטו. היו פה פעם חיים. כיום הפכו הבתים למצבות, בלי כתבות, אבל הם דיבבים יותר מכל כתבות שהן.

ואני נזכר בפתגם של אדמו״ר גדול אחד: למה נבנה בית המקדש לא על הר סיני אלא על הר המוריה? מפני שמקום שבו מסר עצמו יהודי על קידוש השם גדול ממקום שניתנה בו תורה.

ומתי והיכן נפלו כל כך הרבה יהודים על קידוש השם כמו ברחובות אלה של גיטו וורשה? כל רחוב הוא הר המוריה. וכל אבן — מזבח עקדה.

ורעיון משונה נוקב במוחי:

— אם יתרחש נס ואשאר בחיים ואזכה לעלות לארץ ישראל אקח מכאן לבנה, אבן מנלבקי, ואציב אותה ליד הכותל המערבי. ויהודים מכל העולם יעלו לרגל וישפכו את דמעותיהם על אבן זו ויבכו על חורבן נפשותיהם היקרות, על אבדן שבט גדול בישראל, אם בישראל. ויבכו את השמדת הקיבוץ של פולין „היעודה לתורה ולתעודה מיום סור אפריים מעל יהודה", כבכות על חורבן המקדש.

בפרק הבא — בגליון הקרוב — „בגיטו התנחמו בבשורות טובות"